

■ Nigar Pirimova
teatrşünas

- Fikrət müəllim, həyat yolunuza qısa danışardınız...

- Nə deyim, məktəbi bitirib Teatr İnstitutuna daxil oldum. 1960-cı ildə bir il Rza Təhmasibin aktyor kursunu oxudum, növbəti ildə dram rejissorluğu fakültəsi açıldı. Rektorun məsləhəti ilə fakültəmi dəyişib rəhmətlik Tofiq Kazımovun kursuna keçdim. Aktyor kursunda Şahmar Ələkbərov, Səfurə İbrahimova, Ağaxan Salmanlı, Yalçın Rzazadə ilə bir oxuyurdum. Tofiq müəllimin kursunda oxuyanda ustadımız bizi çox işlədirdi, müxtəlif əsərlərə quruluşlar verdirdi və kimi bəyənirdisə, inkişafı üçün çalışırdı, teatra öz yanına aparırdı. Təsəffüfi deyil ki, ilk dəfə Amaliya Pənəhovanı, Şəfiqə Məmmədovanı, Şahmar Ələkbərovu məhz o teatra gətirmişdir. Mənim ilk işim də qədim yunan dramaturqu Sofoklun "Şah Edip" əsəri oldu. Kursu bitirdikdə yeddi nəfər tələbədən yalnız mənə Dram Teatrında diplom tamaşası hazırlamağa icazə verdi. Teatrın səhnəsində bolqar dramaturqu S.Stoyanovun "Falçı" əsərini hazırla-

şılmaq həmişə axtarışda olmaqdır, nəinki professionallarla. Yaradıcılıqla yaşayan insan həmişə maraqlı olur. Pedaqogikanın öz məqsədləri var. Rejissorluqdan fərqli olaraq peşənin dərinliklərinə qədər öyrətmək imkanı var. Əslində, pedaqogika professionallığın bünövrəsidir. Çünki burada öyrədə-öyrədə özün də öyrənirsən.

-Hər rejissorun öz dəsti-xətti, üslubu olur, sizdə necədir?

-Mənimçün hər şey K.Stanislavskinin "yaşama məktəbinin prinsipləri" üzərində qurulub. Teatr sənəti canlı insan vasitəsilə icra olunur. Aktyor da səhnədə orqanik olmalı, yaşama, duymalıdır. Brextdə, yaxud digərlərində yanlışdır. Brextdə əsas aktyor obrazı yaşayır sonra tamaşaçıya müəyyən zonqlarla çatdırır. Bu, düzgün deyil. İndi çoxu bayağılaşıb, nə oyun var, nə də yaşam. Ordanburdan götürülmədir. Əslində isə, yaşamaq aktyor sənətidir. Təkcə təqdim etmə ilə kifayətlənmək olmaz.

-Sənətiniz yolunda saçlarınızı ağartmısınız. Ancaq bu gün nə sə-

münü gizlətmə" adı ilə səhnələşdirən ilk azərbaycanlısınız. Bu qururverici illərdən bir az danışardınız.

- SSRİ-nin ən nüfuzlu musiqili teatrlarından biri Moskva Operetta Teatrında görkəmli Azərbaycan bəstəkarı Rauf Hacıyevin "Təbəssümü-nü gizlətmə" (əvvəlki adı "Qafqazlı qardaşqızı") adlı musiqili komediya-sı tamaşaya qoyulmalı idi. Bundan qabaq Rauf Hacıyevin həmin teatrda iki başqa əsəri - "Romeo mənim qonşumdur" və "Kuba, məhəbbətim mənim" operettaları uğurla hazırlanıb göstərilmişdir. Bu dəfə isə belə razılığı gəlmişdi ki, yeni tamaşanı teatrın aparıcı aktyorları ilə Azərbaycandan dövlət olunmuş yaradıcı qrup hazırlasın. Bilirsiniz ki, o vaxt Mədəniyyət Naziri Rauf Hacıyev idi və o kimi istəyəydi həmin şəxs sevə-sevə bu işi görərdi. Ancaq o məni seçmişdi. Tamaşa üzərində işə 1969-cu ilin yazında başlayıb və həmin ilin iyulunda təhvil verdim. Tamaşada teatrın aparıcı aktyorlarından T.Volodina, S.Varquzova, Y.Savelyev,

dir, əmrlər verəcəksən. Şahmarın mənimlə bağlı başqa planları vardı, istəyirdi Hacı Zeynalabdin Tağıyev haqqında film çəkə, mənə də onun obrazında. Amma ömür vəfa etmədi...

-İmkanınız olsaydı, bu gün hansı əsərləri tamaşaya qoymaq istərdiniz və nə səbəbdən məhz həmin əsərləri?

-Dünya dramaturgiyasında səhnəyə qoyulmalı o qədər gözəl əsərlər var ki. Onların hamısının aktuallığı, bu günə səsələşməsi məsələsi var. Ümumiyyətlə, elə əsərlər seçilməlidir ki, tamaşaçıya nə isə desin, maraqlandırsın.

-Ən son izlədiyiniz tamaşa hansıdır və həmin tamaşa barəsində təəssuratlarınız necədir?

-Teatrda bizim tələbə tamaşalarına baxıram. Musiqili Teatrda "Nuridə Ceyhun", "Qodunun intizarında" tamaşalarına baxmışam. Ancaq baxdığım tamaşalar içərisində mənə təsir edən tamaşa olmayıb. Bu çox çətin prosesdir. Moskvada, Leninqradda, Türkiyədə, Çexoslovakiyada

Fikrət Sultanov: "Yaradıcılıqla yaşayan insan həmişə maraqlı olur"

dim və baş rolu Şahmar Ələkbərova verdim. 1968-ci ildə Dram Teatrında Sabit Rəhmanın "Xoşbəxtlər" komediyasını tamaşaya qoydum. Təhsilimi başa vurub iki illik Moskvaya assistent-stajor təhsili almağa getdim. Elə həmin illərdə Rauf Hacıyevin əsərini Moskvada tamaşaya qoydum. Vətənə qayıtdıqdan sonra Rus Dram Teatrında, Gənc Tamaşaçılar, Opera və Balet Teatrlarında tamaşalar hazırladım. Hətta, 1975-ci ildə müharibənin 30 illiyi münasibətilə Rus Dram Teatrında hazırladığım Yusif Əzimzadənin "Unutmayın" tamaşası mükafata layiq görüldü. Sonradan pedaqoji fəaliyyətə başladım. Təbii ki, mən də teatrda qalmaq istəyirdim, neçə dəfə müraciət etdim, ancaq o vaxtlar Rauf Hacıyev Mədəniyyət Naziri vəzifəsindən çıxandan sonra hər şey dəyişdi. Yalnız sifarişlə tamaşa hazırlamağa çağırılısam da, bu mənim üreyimdən deyildi, çünki istədiyim əsəri, istədiyim aktyor heyəti ilə hazırlaya bilməyəndə o effekt alınmır. Mən də özümü pedaqoji fəaliyyətə həsr etdim. 20 il kafedra müdiri, 5 il Teatr və kino sənəti fakültəsinin dekanı vəzifələrində çalışdım. Kitab halında nəşr olunan "Teatr təhsili" dissertasiya işimi müdafiə etdim.

-Rejissor və pedaqoqluq arasında pedaqoqluğu seçdiniz, ömrünüz boyu gənc kadrlar yetişdirdiniz. Peşman deyilsiniz ki?

-Xeyr, peşman deyiləm. Pedaqoji işdən zövq alıram. Çünki gənclərə

bəbə sizin haqqınızda çox danışılırmı, yazılırmı?

-Mən heç vaxt reklama qaçmamışam. Nə etmişəmsə, sənətə sevgimdən etmişəm. Vəcdanım ilə işimi görmüşəm. Şöhrət dalınca qaçmaqdan heç vaxt xoşum gəlməyib. Kim haqqımda indiyədək nə yazıbsa, hamısı öz istəyi ilə yazıb. Mənim üçün əsas tamaşanın tamaşaçıya dediyi sözdür. Bundan gözəl heç nə ola bilməz. Sənəti özündə sevməlisən, özünü sənətdə deyil.

-Ustadınız Tofiq Kazımovu necə xatırlayırsınız?

-Çox gözəl xatırlayıram. Tofiq Kazımov sağlam düşünən, orijinal, yaxşı ideyalarla yaşayan insan idi. Gözəl zövqə malik idi. Dünya dramaturqlarının yaxşı cəhətlərini hiss edib bilən insan idi. Tələbəlik dövründən yaxınlığımız son günlərinə qədər dostluqla davam etdi. Məsləhətlərinə həmişə ehtiyac duymuşam. Moskvada tamaşa hazırlayarkən belə Rauf Hacıyevdən ustadımın gəlməsini xahiş etmişdim. O gəldikdən, mənə məsləhətlər verdikdən sonra daha da inamlı oldum və tamaşanı uğurla təhvil verdim. Amma gerəkdir ki, Tofiq Kazımovun öz məktəbi olardı. Xaricdə bu gün onun kimi rejissorların öz məktəbi var. Ona elə bir teatr lazım idi ki, orada hamı Tofiq Kazımov estetikasına əməl edərdilər.

-1969-cu ildə Moskvada Rauf Hacıyevin "Qafqazlı qardaşqızı" musiqili komediyasını "Təbəssüm-

A.Kotova, K.Kuzmina, A.Paneviç, V.Bateyko, E.Orlevetskiy, L.Boborkina, Rusiyanın tanınmış estrada müğənnisi Lev Leşşenko və başqaları çıxış etdilər. Hər bir rolun iki, üç, hətta, sonradan altı ifaçısı var idi. Tamaşa böyük uğur qazandı. Hətta deyim ki, bir ildə yüz dəfə göstərildi. Bu, üç günə bir tamaşa deməkdir. Mən orda olanda bir sıra tanınmış simalar tamaşadan sonra gəlib mənimlə tanış olmaq, təbrik etmək istəyirdilər. Bakıya qayıtdıqdan neçə illər sonra həmin tamaşanın hələ də repertuarda olduğunu, oynanıldığını xəbər aldım. Qəzetlər bu barədə ağır dolusu yazıb-danışdılar. Bu, Azərbaycan mədəniyyətində böyük hadisə olmuşdu.

-Yaradıcılığınıza nəzər saldıqda bədii tərcümələrlə də məşğul olduğunuzu görürük. Bunlar hansı əsərlərdir? Sifariş, yoxsa öz istəyinizlə olunan?

- Tərcümə işi ilə xüsusi məşğul olmuram. Tədris repertuarı seçəndə maraqlı əsər tapdıqda, doğma dilimə tərcümə edərkən ki, sonradan tələbələrə onun üzərində işləyə bilək. Düzdür, tərcümə etdiyim əsərlərdən bəyənilib nazirliyə gedən, sonra başqa teatrlarda da səhnələşdiriləni də olub. Ancaq yenə də qeyd edirəm, özümü tərcüməçi hesab etmərəm. Bunu daha dərinləndirən bilən, ədəbiyyatçılar var.

-Bir qədər "Qəzəlxan" filmindeki obrazınızdan danışaq.

-Şahmar Ələkbərov, qeyd etdiyim kimi, qrup yoldaşım olmuşdu, eyni zamanda yaxın dostum, sirdaşıım və ən əsası, bir sıra tamaşalarımızda baş rol ifaçısı idi. Sonralar teatrdan ayrılıb kinoya getdi. Belə desək, həmişə o mənim aktyorum olub. Və bir dəfə elə gətirdi ki, mən onun aktyoru oldum. Çox gözəl insan idi. 1990-cı ildə filmə çəkildim. Çox rahat da alınmışdı. Sonradan özünə etiraf edirdi ki, fikirləşirdim bircənə alınamaz, ancaq elə birinci dəfədən alınmışdı. Hətta, mən özüm ona bildirirdim ki, aktyor deyiləm. O illər mən universitetdə dekan işləyirdim. Şahmar da mənə demişdi ki, elə dekanlıq özü bir aktyorluqdur, Mirzəfər Bağirov obrazı da onun kimi bir şey-

çoxlu tamaşalar izləmişəm. Yeni, sözüm odur ki, yaxşı tamaşanın nə olduğunu görmüşəm. Neçə gün təsirdən çıxmadıqlarım da olub. Bizdə eləsi yoxdur.

-İki il müddətində Türkiyədə işləmişiniz. Tamaşalar hazırlamısınız?

-Mən orda ancaq pedaqoji işlə məşğul idim. İkinci və üçüncü kurslarla işləmişəm. Onlarla Çexovun "Təklif" əsərini, bir də Molyerin "Jorj Danden" əsərini hazırlamışam. Üstəlik, türk tələbələri özləri tük müəlliflərinin əsərlərindən parçalar gətirirdilər, onları işləyirlik. Türk teatri bizdən yaxşı səviyyədədir. Onlar dünya teatrlarının yaxşı cəhətlərini əxz edə biliblər. Bütün bunları sənətə bağlılıqları, səmimiyyətləri ilə edirlər.

-Tələbələrimizlə onların tələbələri arasında nə kimi fərq var?

-Türklər bir insan kimi həyatda çox sərbəstdirlər. Onların tələbələri də elədir. Ən əsası, onlar çox mütaliə edirlər. Dünya dramaturqlarının əsərlərindən xəbərdardırlar. Həvəslidirlər, araşdırırlar, maraqlanırlar, yeni bilgiler əldə etməyə çalışırlar. Öz fikirlərini daha aydın deyirlər. Bizdə həmişə istedadlı tələbələr olub, hazırda da var, ancaq sərbəstlik, açıq düşüncə onlarda bizdən güclüdür. Biz də düzgün yönləndirməliyik ki, əsl sənət əsərləri yaratmağı bacarsınlar.

-Ailədə övladlarınızdan sizin yolunuzu gedən varmı? İstərdinizmi olsun?

-Yoxdur. Hər bir insana Allah hansı istedadı verirsə, o sənətə gətirməlidir. Mənim özümə qalınca, heç vaxt belə bir şey istəməmişəm.

-Fikrət Sultanov üçün həyatda, sənətdə ən önəmli nədir?

-Mənimçün ən önəmli odur ki, hər bir insan vətəndaş kimi cəmiyyətə xeyir verə bilsin.

-Maraqlı söhbət üçün təşəkkür edirik.